

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

קריאת וכתבת עשרת בני המן

(ט"ז ב') "וְאֵת פֶּרֶשְׁנֵדְתָּא וְגו' עֶשְׂרֵת בְּנֵי הָמָן וְגו'". אמר רב אדא דמן יפו: עשרת בני המן ועשרת (הזכרת שמותן ותיבה הסמוכה אחריהן) צריך לממרינהו בנשימה אחת. מאי טעמא? כולו בהדי הדדי נפקו נשמתיהו.

אמר רבי יוחנן: וי"ו דויזתא צריך למימתחה בזקיפא כמורדיא דלברות. מאי טעמא? כולו בחד זקיפא אזדקיפו.

אמר רבי חנינא בר פפא: דרש רבי שילא איש כפר תמרתא: כל השירות כולן נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח, חוץ משירה זו ומלכי כנען, שאריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה (בצד אחד, זה למטה מזה).

מאי טעמא? שלא תהא תקומה למפלתן.

"דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת" - אמר רבי תנחום ואמרי לה אמר רבי אסי: מלמד שצריכה (המגילה) שרטוט, כאמיתה של תורה.

שיטות הראשונים

צריך למימרינהו בנשימה אחת: כתבו **תוספות**, נראה דהיינו לכתחילה אבל בדיעבד יצא.¹ וכתב מהרי"ל בשם הרוקח, דחמש מאות איש צריכין להיאמר בנשימה אחת עם שמות הרשעים.² **והגהות מיימוניות** כתב על מנהג זה שהוא פלא.³ **והרמ"א** פסק **כמהרי"ל**.⁴

וי"ו דויזתא צריך למימתחה בזקיפא: כתב **הרא"ש**, **יש מפרשים** מותח בקריאתה. **ויש מפרשים** בכתבתה, והיא מאלפא ביתא של אותיות גדולות. **והר"ן** כתב, שפירושו לפשוט ראשו הכפוף.⁵ ובשם **אחרים**, שצריך להאריך בקריאתה, ולא יחטוף אותה. **והרמב"ם** השמיט הדין. **והשו"ע** סתם שצריך להאריכה. וכתב **הרמ"א**, בכתבתה, ויש אומרים בקריאתה.⁶

1. וראה ב'מנהגים' למהרי"ל, 'אמר מהר"י סג"ל מעשה במגנצא פעם אחת שהפסיק הקורא שלא הספיק לומר שמות הרשעים בנשימה אחת. והצריכוהו חכמי העיר לחזור לראש המגילה, וזה היה טורח ציבור בחנם **דהיה די לו לחזור לחמש מאות איש**'. ומבואר מדבריו שעכ"פ לחמש מאות איש היה לו לחזור. ואף שלכאורה אינו חולק על דברי תוספות שבדיעבד יצא, כנראה הבין שעכ"פ ראוי לחזור ולקרוא הכל בנשימה אחת. ולא מצאתי איזכור לכך בפוסקים כלל, וצ"ב.

2. משום דעשרת בני המן היו שרי חמשים על אותן חמש מאות איש. מהרי"ל.

3. שהרי הספר אומר הטעם, משום דכולו בהדי הדדי נפקי נשמתיהו, וזה לא היה אלא בעשרת בני המן, וחמש מאות איש לא שייכי בהאי טעמא. הגהות מיימוניות. ובביאור הגר"א (תרצ, ס"ק לג) כתב, ואפשר שמנהג זה נתייחד על פי מה שכתב ר' יצחק בר' יהודה לקרות סוף פסוק ותחלת פסוק שאחריה בנשימה אחת (ר' בהגמ"י שהביא דעה זו, שנהגו בקריאת המגילה שלא להפסיק בין פסוק לפסוק, ודחאה, והסכים לדבריו בביאור הגר"א הנ"ל).

4. או"ח תרצטו (ור' ביהגר"א, ס"ק לב). וכתב המשנ"ב (ס"ק נג) שאם הפסיק ביניהם, אפילו שהיה כדי לגמור את כולה, יצא. מקורות: תוספות (ד"ה צריך). הגהות מיימוניות (הל' מגילה ב,א, אות א). מהרי"ל (מנהגים, הלכות פורים, אות יג).

5. דלאו למימר דבעי לאורוכי לוא"ו טפי משאר ווי"ן, שהרי לא מצינו שנמנין במסורת באותיות גדולות.

6. או"ח תרצא, ד. **ובביאור הגר"א** (ס"ק כג) **כתב, שמשמע מדברי הטור ושו"ע**, שנקטו כלשון ראשון שהביא הרמ"א, דהיינו **שצריך להאריך בכתבתה**, מדכתבו דין זה בדיני כתיבת המגילה, ולא בדיני הקריאה. מקורות: ר"ן (ד א ברי"ף, ד"ה וי"ו). רא"ש (סי' ט).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אריח ולבינה: רש"י פירש, אריח, הכתב. לבינה, החלק, שהוא כפליים מן הכתב, שהאריח חצי לבינה. ובה"ג, רבינו תם, סמ"ג, ור"ן פירשו ששניהם מן הכתב, אלא ששיטה ארוכה קורא לבינה, וקצרה נקראת אריח.⁷ והשו"ע פסק כרש"י. וכתב המרדכי, דבירושלמי בעי כדן לעכב או למצוה, ומסיק, לעכב. וכן פסק השו"ע.⁸

אופן כתיבת עשרת בני המן: כתבו ראשונים בשם הירושלמי, צריך שיהיה 'איש' בריש דפא, ו'את' בסופה.⁹ ופירש ר"י, שפירשו בראש השיטה ובסוף השיטה. וכן פסק השו"ע.¹⁰

מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה: דעת רש"י, רי"ף, רמב"ם, ורא"ש, שספר תורה צריך שרטוט. וכאמיתה של תורה היינו כספר תורה עצמו. ודעת רבינו תם שספר תורה אינו צריך שרטוט בכל שיטה, רק מלמעלה ומלמטה ומהצדדים. וכאמיתה של תורה, היינו מזוזה.¹¹ והשו"ע פסק שספר תורה צריך שרטוט, ואם כתבו בלא שרטוט, פסול.¹²

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות מגילה, סימן תרצ)

טו. צריך לומר עשרת בני המן ועשרת, הכל בנשימה אחת, להודיע שכלם נהרגו ונתלו כאחד. הגה: ודוקא לכתחלה, אבל בדיעבד אם הפסיק ביניהם יצא (תוס' ספ"ק דמגילה ואבןדרהם ומהרי"ל). ולכתחלה נוהגין לומר בנשימה אחת מתחלת חמש מאות איש ואת פרשנדתא וכו' עד עשרת; (מהרי"ל בשם רוקח).

(או"ח, הלכות מגילה, סימן תרצא)

א. ...וצריכה שרטוט כתורה עצמה...

ג. עשרת בני המן צריך לכתבה כשירה, ולא כשאר שירות שחלק על גבי פתב, אלא מניח חלק בין פתב לכתב; ואם לא עשה כן, פסולה.

ד. צריך להאריך בוא"ו דויזתא (בכתיבתה, ויש אומרים בקריאתה) (ר"ן בשם הרא"ש ומהרי"ל ובית יוסף בשם א"ח); וצריך לכתב איש בראש דפא, ואת בסופה.

7. ובמגילה האריח הם תיבות "ואת" "ואת" "ואת" שהן תיבות קצרות, והן נכתבות זו למעלה מזו. ולבינה הם השמות שהם ארוכים יותר, וגם הם נכתבים זה למעלה מזה. ומאי דקאמר שלא תהא תקומה למפלת, הכוונה שכשהחומה שוה בשני ראשים ואין בה בליטות, אין להוסיף עליה ולחזקה כמו שהיו יכולים אם היו שם בליטות ושיני החומה, שאז יוכלו להוסיף על הבנין ולחזקו. ר"ן.

8. או"ח תרצא, ג. מקורות: ירושלמי (מגילה פ"ג ה"ז). רבינו תם (הו"ד במרדכי ור"ן). מרדכי (סי' תשצ). ר"ן (ד א ברי"ף, ד"ה כל השירות). בה"ג (הו"ד בסמ"ג). סמ"ג (עשין, עשה דרבנן ד, ד"ה בפ"ק דמגילה).

9. ורצה לומר, שמילים אלו תהינה משני צדדים, כמין שני שנצין של כיס, ושווה משני צדדים, אחד מימין ואחד משמאל. דהיינו למעלה מצד ימין 'איש', ומצד שמאל 'את'. ולמטה מצד ימין 'ויזתא', ומצד שמאל 'עשרת', כמו משקולת הבנאים. על פי ביאור הגר"א (ו'ברכת אליהו, תרצא, ס"ק כה).

10. או"ח תרצא, ד. בשו"ע הביא לשון הירושלמי, ולא פירש דהיינו ראש וסוף שיטה. אמנם בב"י כתב כן בשם ר"י (וציטט בשם סמ"ג, ולא מצאתי, אלא ברבינו ירוחם), וכתב שכן נהגו. וכן פסק בשמו המשנ"ב (ס"ק כ). עוד כתב המשנ"ב, שבדיעבד, אם לא האריך בוי"ו דויזתא, וכן אם כתב אחר תיבת עשרת עוד שיטות, כשר. ויש מחמירין כשכתב אחר תיבת עשרת עוד שיטות. ועיין בשער אפרים, דאם יש שם מגילה אחרת כתובה כדינה, אין לקרות בזו לכתחלה בצבור אם לא שיש טורח צבור להמתין עד שיביאו הכתובה כדינה, יכולים לקרות בזו. מקורות: הגהות מיימוניות (מגילה ב"ב, אות ע). רבינו ירוחם (נתיב י ח"ב). אור זרוע (ח"ב, הל' מגילה סי' שעג).

11. וקרי ליה אמיתה של תורה, על שם שיש בו שם יחוד מלכות שמים.

12. יו"ד רעא, ג. מקורות: רמב"ם (הל' ספר תורה ז, ד; הל' תפילין א, יב). רי"ף (סוף הל' ס"ת בשם הירושלמי). רא"ש (הלכות קטנות, הל' ס"ת סי' ז). רבינו תם (תוספות גיטין ו' ב', ד"ה א"ר יצחק; מנחות ל"ב ב', ד"ה הא). ר"ן (ה ב ברי"ף, ד"ה והלכתא).